

LÄNSPROGRAM – VÄSTMANLAND 2018-2022

Inledning

I tider av oro och förändring behövs samhällskrafter med en trygg värderingskompass som inte ryggas för att göra skillnad. Kristdemokraterna är ett sådant parti. Vår politik vilar på kristen människosyn och värdegrund. Vi sätter människovärdet högst.

Just nu utmanas tryggheten i vårt samhälle på ett sätt som inte skett förut.

Det visar sig till exempel genom att kvinnor förtrycks enbart för att de är kvinnor eller har sällskap med "fel" kille. När äldre blir rånade på väg till butiken och när utryckningsfordon möts av stenkastning. Och i den kraftigt ökande psykiska ohälsan.

Trygghet skapas i första hand genom förtroende mellan människor och genom goda värderingar som skapar samhällsgemenskap. Väl fungerande familjer är en förutsättning för trygghet.

Tilliten till samhällets grundläggande funktioner, som en god vård och en fungerande polis, är ifrågasatt, liksom rätten till assistans för personer med funktionsnedsättning. Att kunna vara trygg är inte självklart.

Även i Västmanland ökar den psykiska ohälsan drastiskt. Vårdköerna blir allt längre, operationer flyttas och arbetsrelaterad utmattning hos vårdpersonalen är hög. Framför allt kvinnor flyttar ifrån de mindre kommunerna och pojkarnas skolresultat försämras. Miljöarbetet går trögt.

Men Västmanland har potential!

I Västmanland finns skärgård, skogar och skidbackar. Här finns kulturhistoria och världens mest moderna energilösningar. Här finns frisk luft och busstrafik att lita på. En stark idrottsrörelse och en uppskattad länsteater. Här finns en stark exportindustri, sjukvård i världsklass och fantastisk välfärdsteknik. Befolkningen ökar i fler av länets kommuner och allt fler vill komma hit på besök.

Livet är inte enkelt men politikens uppgift är att göra det lite lättare att leva. Detta syftar vårt program för Västmanland till.

Förvaltarskap och ett hållbart samhälle för människor, miljö och ekonomi är en bärande del av kristdemokratin – och så även våra förslag för Västmanland. Vi ska agera på ett sådant sätt att vi med stolthet kan lämna över frukterna av vårt arbete till nästa generation.

I Västmanland ska alla vara trygga och fria, och ingen ska hindras från att förverkliga sina drömmar.

Det är vad vi kristdemokrater verkar för.

Innehåll

Psykisk hälsa	3
Barn och föräldrar	4
Jobb och äldres ekonomi	5
Sjukvård och kultur	6
Trygghet	7
Miljö och infrastruktur	8
Regional ekonomi	9

Psykisk hälsa

Nuläge

På 10 år har psykisk ohälsa hos barn och ungdomar fördubblats i Sverige.

Andelen barn som får läkemedel utskrivet hos BUP i Västmanland har fördubblats på 5 år.

Endast 50 % av ungdomarna rör på sig i tillräckligt hög grad.

Stress är nu den vanligaste anledningen till sjukskrivning i Sverige. Ökningen har varit dramatisk de senaste åren och är störst i yngre medelåldern. Det finns ett starkt samband mellan psykisk hälsa och psykosocial arbetsmiljö. Motion är en viktig faktor för att förebygga psykisk ohälsa.

Även bland äldre växer den psykiska ohälsan. Ensamhet breder ut sig.

Den kraftigt försämrade psykiska ohälsan i Sverige är ett allvarligt samhällsproblem.

Väntetiderna hos BUP i Västmanland är mycket långa till start av behandling beroende på kraftig tillströmning av patienter, stora svårigheter med rekrytering och bristande rutiner att hänvisa patienter till annan vårdgivare vid långa väntetider. Positivt är att beroendet av hyrläkare inom psykiatri har reducerats, vilket innebär att fler patienter nu får träffa samma läkare.

Vad KD Västmanland har gjort 2014-2018

Krävt och fått se en plan för hur BUP ska komma tillrätta med kösituationen.

Krävt och via opinionsbildning påverkat att ett politiskt beslut fattades om utfasning av hyrläkare inom psykiatri.

Föreslagit i motion att nya rutiner mellan BUP och barnkliniken ska tas fram för barn med psykosomatiska besvär, exempelvis huvudvärk och magont.

Vid flertalet tillfällen i fullmäktige och regionstyrelsen ifrågasatt kösituationen hos BUP och om barn blir erbjudna vård hos annan vårdgivare enligt gällande lagstiftning.

Föreslagit att Region Västmanland ska göra en regional överenskommelse med civilsamhället om samarbete kring vissa områden. Ett exempel kan vara förebygga psykisk ohälsa.

Våra förslag:

- Förstärkt vårdgaranti till BUP och elevhälsa. Max 30 dagar innan start av behandling hos BUP och rätt till kontakt med elevhälsan inom 1 dag.
- Ta fram enkla råd för hur man håller sig frisk psykiskt. T ex vad gäller sömn, motion, rutiner och vila. Sprid brett i samhället. Inte minst viktigt för föräldrar.
- Gör om och stärk samarbetet mellan skola, BUP, föräldrar och Barnkliniken. Gör en utvecklingsplan för bemanning av barnsjukvården inklusive BUP.
- Sprid modellen/ behandlingsmetodiken "Ett friskare Norberg" till hela länets vårdcentraler. Där människor i riskzon fångas upp i ett tidigt skede och träffar fler professioner.
- Inrätta ett stresscentrum inom Västmanlands sjukhus, för att sprida kompetens inom Region Västmanland och till länets företagshälsovård.
- Inför Lagen om Valfrihet inom psykiatri för psykologbehandling för vuxna och barn.
- Inför fysisk aktivitet varje dag i skolan.
- Uppmuntra civilsamhället att motionera och engagera länets äldre.

Barn och föräldrar

Nuläge

80 % har två föräldrar som arbetar. (Liv o Hälsa Ung)

I Västmanland har föräldrarna begränsad möjlighet att välja andra alternativ av barnomsorg/ förskola än kommunal förskola, med undantag för Västerås och Sala.

Ungefär hälften av ungdomarna rör på sig tillräckligt mycket varje dag.

Rökning och alkohol fortsätter minska bland unga.

Västmanlands kommuner placerade sig mellan plats 144-289 i den nationella öppna jämförelsen av elevers resultat i grundskolan 2016.

Kraftig minskning av ungdomar som trivs i skolan, men 88 % är nöjda med sin fritid. Psykisk ohälsa ökar kraftigt, liksom mobbing.

De flesta unga i särskolan i Västmanland mår bra och tror att framtiden blir bra. Relativt få av dem är med i idrottsförening eller klubb.

Vad KD Region Västmanland har gjort 2014-2018

Besökt flera familjecentraler, skrivit interpellation, debattartiklar.

Besökt BVC, neonatalvård, och barnkliniken samt flera förskolor.

Praktiserat på förlossningen.

Interpellation till fullmäktige samt initiativ till regionstyrelsen om brist på platser inom neonatalvården. Föreslagit att studie av framtida behov ska göras.

Hembesök av BVC till alla barn, 8 månader, infört efter medial uppmärksamhet och motion från KD.

Dyslexi, interpellationer och motioner om att se över hur stöd till barn och vuxna fungerar. Bifall på att vuxna nu har rätt till hjälpmedel.

Uppmärksammat akut brist på personal på barnkliniken. Drivit frågan om förändrad utbildning för barnsjuksköterskor. Fått bifall från sittande majoritet i regionen samt KD riksting.

Uppmärksammat Clownetternas situation på Barnkliniken, så de nu i stället får avtal flera år i taget.

Se även kapitel psykisk ohälsa.

Våra förslag:

- Öppna fler vårdplatser för neonatalvård.
- Föräldrar ska ha stor frihet att själva bestämma om föräldradagarna.
- En familjecentral i varje kommun, ytterligare en i Västerås.
- Max 12 barn i förskolans småbarnsgrupper.
- Det ska finnas valfrihet inom barnomsorg, förskola och skola.
- Barn och unga med funktionsnedsättning ska ha goda möjligheter till såväl idrott som andra fritidsutbud t ex kultur
- Det ska gå att komma i kontakt med skolans elevhälsa samma dag och Ungdomsmottagningen året runt. Oavsett bostadsort.
- Alla elever ska erbjudas prao som organiseras och samordnas av skolan.
- Alla har rätt att lära sig läsa och skriva. Det är inte acceptabelt med de skillnader i stöd som förekommer utifrån skola och kommun i länet. Stödet ska ses över och rutiner för utredning för dyslexi vara lika för alla.

Jobb och äldres ekonomi

Nuläge

Skillnaden mellan kvinnor och mäns inkomst är större i Västmanland jämfört med riket. Västmanland har en större andel utrikes födda jämfört med riket. Kvinnor i fertil ålder lämnar nordvästra länet, pga brist på arbetstillfällen som matchar utbildning.

Turismnäringen växer i länet. Sommaren 2017 ökade antalet övernattningar med 39.000, vilket är störst ökning i landet.

Västmanland har starkt näringsliv, men relativt låg andel småföretag och totalt sett låg andel högskoleutbildade. Sysselsättningen ökar men det blir allt svårare att rekrytera, även inom praktiska yrken som mekaniker, kock eller djurskötare.

Äldre oroar sig för sin ekonomi. Det behövs ytterligare stimulanser för att göra det mer intressant för äldre att fortsätta arbeta. Samtidigt råder stor brist på erfarna handledare inte minst inom vården, där personer nära pensionsålder skulle kunna göra en värdefull insats.

Västerås blev 2017 Sveriges e-hälsokommun, vilket innebär bäst på välfärdsteknik.

Vad KD Västmanland har gjort 2014-2018

I fullmäktige och beslut lyft frågan om jämställdhet när det gäller såväl planer för infrastruktur och cykel och gångstrategi – och påverkat innehållet.

I fullmäktige, regionstyrelse och i media fört kvinnornas talan när det gäller företagsamhet och behovet av att komplettera länets styrkeområden med exempelvis turism.

Föreslagit ett förbättringsarbete inom IT-stöd riktat mot vårdande personal i pensionsålder.

Förslaget avslogs.

I motioner till fullmäktige och rikstinget och i flertalet andra sammanhang förespråkade betald specialistutbildning för sjuksköterskor och att Region Västmanland ska ha enhetliga studievillkor.

Föreslagit stimulanser för att vilja bli intern utbildare. Allians för Västmanland föreslagit – vilket de rödgröna även infört post doc tjänster. En kombinationstjänst av forskning och kliniskt arbete.

Våra förslag

- Ta bort pensionärsskatten och höj bostadstillägget för äldre. Gör det billigare att anställa pensionärer.
- Sommarlovsentreprenör - erbjud elever i gymnasiet sommarjobb som egenföretagare.
- Starta YH utbildning för undersköterskor, inriktning barn.
- Samordna av språkpraktikplatser bland länets arbetsgivare – offentliga och privata.
- Obligatoriska återkommande språktest för alla som inte har svenska som modersmål inom offentligt finansierad verksamhet, exempelvis äldreomsorg och färdtjänst.
- Kockutbildning vid Tärna Folkhögskola – gör Sala till länets matcentrum. Kockar är ett bristyrke. Ett matcentrum i länet är viktigt för att främja lokal matproduktion och för att öka turismen.
- Digital turistkarta över Västmanland kombinerad med cykelleder och kollektivtrafik för att göra det enklare för utländska turister att hitta hit.
- Korta integrationstiden genom att ta vara på invandrarnas entreprenörskap. Erbjud starta-egget-kurs på hemspråk. Inled mer strukturerat arbete med Ung Företagsamhet riktad mot invandrargrupper.
- Inrätta specifika handledartjänster för vårdpersonal i pensionsålder inom bristyrken.

Sjukvård och kultur

Nuläge

Vissa vårdcentraler i länet har ingen fast anställd läkare. Även svårigheter att rekrytera tandläkare utanför Västerås.

Västmanland har goda medicinska resultat inom exempelvis cancervård och stroke. Det är långa eller mycket långa värdköer inom flertalet verksamheter. Operationssalar är stängda pga brist på specialistsjuksköterskor. Varannan vecka blir en gravid kvinna inlagd på sjukhus utanför länet när det är fullt på neonatalavdelningen.

Region Västmanland är en uppskattad arbetsgivare av läkare under utbildning och det finns tecken på att det blivit lättare att rekrytera, trots det fortsätter såväl inhyrning av personal och personalens sjukskrivningar öka.

Vårdcentralernas uppdrag har växt och utökats kraftigt under mandatperioden, t ex ska fysioterapeut och BVC finnas i samma lokaler. Det är inte möjligt att själv välja barnmorska.

Beslut har fattats om att vårdcentralerna ska bli oberoende av hyrläkare. Och även om vårdcentralens uppgifter ökat så har inte vård flyttats från sjukhusen till vårdcentralerna.

Länets teater får allt bättre omdöme av Västmanlänningarna, men kopplingen mellan sjukvård och kultur är svag.

Vad KD Region Västmanland har gjort 2014-2018

Hyrläkare – 2015 krävt att utfasning sker. Därefter politiskt beslut 2016, med start inom psykiatri. Motion och andra förslag om att mobil vård i länet ska samordnas och utvecklas. Bifall på att palliativa vården ska vara en del.

Praktiserat bl a på akuten i Köping och i sjukhusreceptionen i Sala.

Stoppat neddragning av platser på palliativa enheten

Stoppat flytt av Lärcentrum till plats utan anslutning till sjukhuset.

Visat på bristande rutiner och att patienter inte får vård enligt gällande lagstiftning för vårdgaranti.

I motioner och debattartiklar argumenterat för att sjukhusmaten ska ha bättre innehållsförteckningar.

Våra förslag

- Inför enhetliga rutiner så alla som inte får vård inom vårdgarantin får komma till annan vårdgivare. Alla i Västmanland ska bli erbjudna vård enligt gällande lagstiftning.
- Gör om primärvårdsprogrammet. Dela upp i ett kärnuppdrag och ett tilläggsuppdrag., så att det blir mer attraktivt att vara familjeläkare och antalet hyrläkare minskar. Återinför patientansvarig läkare och gör det möjligt för patienten att få en fast läkare.
- Öppna fler vårdplatser för sjuka nyfödda barn i Västerås, så färre gravida och nyfödda behöver skickas till andra län för vård.
- Inför internutbildning hos Region Västmanland i svenska för vård- och färdtjänstpersonal.
- Utveckla den mobila sjukvården i samarbete med kommunerna så fler kan få sin vård i hemmet, framför allt äldre, personer med funktionsnedsättning och barnfamiljer.
- Göra Fagersta sjukhus/ nordvästra länet till en utvecklingsenhet vad gäller tryggt handledarskap samt support för vårdpersonal i glesbygd med hjälp av ny teknik gärna i samarbete med Folkandvården AB.
- Öka patientens makt och möjlighet att styra sina vårdbesök till en och samma dag.
- Ta fram rutiner över i vilka sammanhang patientföreningar och övriga civilsamhälle kan bidra och stötta i vården t ex kontaktperson efter svår sjukdom.
- Inför en kulturkatalog med utbud för sjukvården att beställa, enligt modell hos Stockholms läns landsting.
- Stärk samarbetet mellan Västerås Stad och Sala sjukhus och Sala kommun för utveckling av välfärdsteknik med inriktning äldre.

Trygghet

Nuläge

Ett av fem barn utnyttjas sexuellt innan 18 års ålder i Sverige. Förövaren är ofta en anhörig. Misshandel av kvinnor sker ofta av en nära anhörig. Barn och unga som uppger att de blivit mobbade ökar kraftigt.

Det är brist på äldreboenden och förskoleplatser i flera kommuner. Det är långa vårdköer hos flertalet kliniker i sjukvården.

Brist på utbildad personal gör att kompetenskrav sänks inte minst vad gäller kunskap i svenska språket inom exempelvis äldreomsorg och färdtjänst.

Det är stort inflöde av droger i länet. Det saknas trygga och bra miljöer för ungdomar. Dock anger många ungdomar att de är nöjda med sina fritidsintressen.

Allt fler privatpersoner utsätts för brott i Sverige, framför allt bedrägerier ökar. Antalet brott som klaras upp i Västmanland är lågt jämfört med riket. Inget annat län har så stor andel hemlösa per invånare.

Vad KD Västmanland har gjort 2014-2018

Besökt och samtalat med BRIS.

Krävt bättre beslutsunderlag inför beslut om sprututbytesprogram, inklusive koppling till civilsamhällets uppgift.

Besökt Stadsmissionen i Västerås.

Besökt hemlösemottagningen i Köping.

Fått bifall på att ansvaret mellan sjukvårdens och kommunens palliativa vård ska tydliggöras.

Föreslagit en nationell strategi för att motverka hederskultur och hedersrelaterad brottslighet.

Tillsammans med Allians för Västmanland fått bifall på starta en sjukvårdsmottagning för hemlösa i Köping.

Förslag

- 2 600 fler poliser i landet och förstärkt lokalpolisverksamhet.
- Sociala insatsgrupper ska finnas i hela länet.
- Starta strukturerat samarbete med civilsamhället för fler volontärer ute på kvällar och nätter.
- Länet kommuner ska ha program för och samarbete kring Bostad Först. Ett väl beprövat koncept för att människor ska ta sig ur missbruk och hemlöshet.
- Uppmuntra Fryshuset att starta i Västerås – där ungdomar kan förändra världen genom sin passion. Trygga och inspirerande platser för ungdomar saknas.
- All barnomsorg, förskolor och föräldrautbildningar ska ha program riktade till föräldrar och barn som förebygger sexuella övergrepp. Skolor ska använda väl beprövade antimobbingprogram.
- Utnyttja e-sporten för att nå ungdomar och skapa trygga och hälsofrämjande arenor.
- Max 10 olika personer per 14-dagar, antalet hemtjänstpersonal/ hemtjänsttagare
- Rätt till plats på äldreboende från 85 år.

Miljö och infrastruktur

Nuläge

Klimatpåverkande utsläpp per invånare (CO₂ kg/inv) i Västmanland är sämre för el och uppvärmning jämfört med riket, men industrins utsläpp är mindre jämfört med riket. Arbetet med minskad försurning i vattendragen går långsamt.

En fördubbling av viltsvinsolyckor har skett under 2017.

Tågbanorna är överbelastade och kapaciteten behöver öka för att fler ska kunna pendla till Stockholm. Sjöfarten har en stor outnyttjad potential vad gäller frakt.

Belastningen på genomfartslederna i Västerås är mycket hög under rusningstrafik.

Trafikverket har fattat beslut om att bygga ut E 18 till motorväg mellan Västerås och Köping.

78 % av resenärerna är nöjda med VL och kollektivtrafiken, vilket är bäst i landet. Planer på elektrifiering av bussar i Västerås pågår. Biogas ska fortsatt användas och utvecklas inom nya samarbetet med Örebro Län. 2016 drevs 91 % av bussarna på biogas.

En cykel- och gångstrategi har beslutats om för länet under 2017.

Detta har vi gjort 2014-2018:

Besökt SLU och lyft fram skogen som en viktig framtida del av Västmanlands styrkeområden.

Presenterat 10 förslag för stärkt kollektivtrafik – t ex säkra busshållplatser för barn och att avlasta järnvägen via sjöfarten.

Besökt VL

Föreslagit att Region Västmanland ska ha ett digitalt sökbar register, liknande Blocket, för överbliven utrustning. Förslaget avslogs.

Lagt initiativ för ändrade upphandlingsregler för skolskjuts.

Föreslagit att Region Västmanlands nuvarande energihandlingsplan ska utvärderas.

Tillsammans med Allians för Västmanland föreslagit och fått infört intern klimatkompensation för tjänsteresor.

Påverkat cykel- och gångstrategin så även förskolorna ingår i målen för att fler barn ska gå/ cykla.

I motioner till riksdagen och riksting och på debattsidor föreslagit att Västmanland ska utveckla elvägen.

Förslag

- Öka hastigheten för att sanera gammal industrimark genom att använda statligt stöd bättre.
- Bygg ut infrastruktur för elbilar. Västmanland ska delta i statlig utveckling av elvägen.
- Avlasta järnvägen genom att flytta över mer transporter till sjöfart, vilket ger mer plats för persontrafik.
- En nationell godsstrategi för sjöfarten för kunna flytta gods från lastbil till sjöfart.
- Staten ska ta ansvar för upprustning av Dalabanan och ombyggnation av Hjulstabron.
- Öka tempot i utbyggnad av bredband i Västmanland
- Stimulera SLU till forskning och utveckling av biokol, för minskad försurning och utveckling av ny energiteknik.
- Ny busshållplats vid Erikslund för pendlare från Köping och Hallstahammar.
- Utbredningen av vildsvin behöver hejdas, framför allt genom ökad jakt. Avskaffa avgiften för trikinkontroll av vildsvinskött och reglera utfodringen av klövvilt.
- Tre nya sjukvårdsbyggnader ska byggas i länet, den första i Sala. Ingå ett samarbete med högskola och näringsliv för att utveckla miljösmart teknik för fastigheten.

Regional ekonomi

Nuläge

Den enskilt viktigaste faktorn till goda skatteintäkter och god ekonomi för kommunerna och Region Västmanland är att invånarantalet fortsätter öka i länet. Under första halvåret av 2017 ökade invånarantalet med 1900 personer.

Människor bosätter sig där det finns arbetstillfällen, bostäder och goda möjligheter att pendla. Nya arbetstillfällen skapas inom näringslivet. Nuvarande prioriterade affärsområden för länet har främst en koppling till staden och teknik (energi, automation, järnväg samt hälsa- och välfärdsteknik). Genom förbättrade möjligheter till pendling till Stockholm, kan fler människor välja att bosätta sig i Västmanland trots arbete i Stockholm. Även om ett stort antal bostäder påbörjats råder fortsatt brist i vissa kommuner.

Ökningen av sjukskrivningar hos Region Västmanland orsakar högre kostnader och är en anledning till att sjukvården dras med stora underskott. Många väljer att åka till annat län för vård inom ortopedi.

Region Västmanland redovisar överskott för hela verksamheten (sjukvård, kollektivtrafik, kultur), men inte tillräckligt stort för att klara kommande stora investeringar. Tre nya sjukhusbyggnader ska byggas; Sala, Västerås och Köping. Återhållsamhet i investeringar inför byggnationerna är en förutsättning för att klara framtidens ekonomi och god tillgång till sjukvård.

Detta har vi gjort 2014-2018:

Krävt nytt och bättre underlag för planeringen av ny sjukhusbyggnad i Västerås.

Tillsammans med Allians för Västmanland föreslagit bättre möjlighet att kombinera exempelvis bil och tåg vid pendling.

Ställt interpellation om effekter av nuvarande energihandlingsplan.

Efterfrågat bättre koppling mellan Region Västmanlands behov och de utbildningar som finns i länet – i synnerhet med koppling till överenskommelsen ”samhällskontraktet”.

I Regionstyrelsen och flertalet sammanhang efterfrågat positiva effekter för investering i digitala system.

Protesterat mot och stoppat att Region Västmanland bedriver cateringverksamhet utanför organisationen.

I regionstyrelsen och andra sammanhang efterfrågat innovationsupphandlingar.

Förslag

- Region Västmanland ska klara kommande enorma fastighetsinvesteringar inom befintlig skattesats. Region Västmanland ska avstå från att bygga solcellspark
- Genomlys länet efter hinder för enklare pendling till Stockholm. T ex parkeringsplatser, kombinera buss/ cykel med tåg, nya bostäder, wi-fi på buss/ tåg.
- Gör om primärvårdsprogrammet – alla verksamheter ska inte behöva vara inne på vårdcentralen. Det är inte nödvändigt för patienten och det orsakar krav på onödiga ombyggnationer.
- Utvärdera Region Västmanlands nuvarande energihandlingsprogram, för att undvika felaktiga investeringar i kommande sjukhusbyggnationer.
- Ställ högre krav på högskola och utbildningsanordnare att bättre matcha länets behov av arbetskraft för att stärka länets arbetsmarknad och öka skatteintäkterna.
- Möjliggör för fler mindre företag att delta i offentlig upphandling, exempelvis sk innovationsupphandlingar för att stärka länets näringsliv och innovationskraft.
- Komplettera länets styrkeområden med skog och turism.
- Öppna upp lokalerna på Köpings sjukhus för entreprenörer inom området Hälsa och Välfärd – gärna inom ortopedi och rehabilitering.